

A Vár.

Irta Viharos.

Budavárán is beigazolódik az örökkön-örökké újból visszaérkezés törvénye, a nagy-szerű apokastazis, a folytonos megismétlődés, a voltak egyre megújódása. A már egyszer volt dolgok legföljebb más-másképp kombinálódnak egymással és így érkeznek vissza újból. Így tanítja Nietzsche, ilyesformát tanítottak a pythagoreusok. A nagy új ember és a híres régi emberek. És ilyenféle Budavárának is az életfolyása. Megdagad, elapad, újból árad. Maguknak a várbelieknek csak annyi közük ehhez a folytonos újbólérkezésben való hit-hez, hogy csak kevés olyan ember lakik közöttük, a kiról a közmondás azt tartja, hogy a voltra semmit sem ad. A várbeliek sem sokat gondolnak a régen voltra, csak hogy ez az ő nemtörődésük nem örökletes terhelttség és nem fajtaszerűség. Különben nincs is Budavárában sok olyasvalami, a mi régen volt. Csak maga a város régi, de az, a mi belőle megmaradt, jórészt csak tegnapi. A Vár régiségéről való hit azok közül a babonák közül való, a melyeknek még nem néztek a szemük közé. Most újból visszaérkezik a Vár számára a föllendülés, az elevenség. A Várban megismétlődik az, hogy valamikor nem volt régi, hanem csak mai város volt. Budavára megint nagyobb-szerű ritmussal lát hozzá a megújodáshoz.

A Vár folyvást megújódott, csak néha, néhány évtizedig megpihent. Olyankor, a mikor valamiféle akadályozottság érte, a mitől azután olykor a magáról való tudatossága is megszűnt. A mult század második felében is ilyen szünetelés érte. S akkor elterjedt az a

hire, hogy megállt, hogy már csak sziget a mai elevenségben, a melyen meghúzódott a mult. Lent a hegy tövében s a folyón túl, a Vár körül nagy elevenség mozgolódott, a fővárost a fejlődés tudatának láza rázta, Budavára pedig ennek a tudathak a küszöbén kuporgott és nem vágyakozott rá, hogy a küszöbön beljebb kerüljön. Ebben a néhány évtizedben megfeledkeztünk róla, hogy a mult század első negyedéig a Vár volt az az egyedüli város-részünk, a mely folyvást modernizálódott. Pest csak szegényes kis fészek, Buda csak falusias közepes város volt, de a Várban igazi városi, nyugatiasan városi élet volt. A Várba egyre építettek, polgári házakat, főuri kis palotákat, hivataloknak való házakat. A Várban az új építkezések elpusztították a régi emlékeket, s végre két templomon és a bástyatornyon kívül régi Budavarából már semmi sem maradt meg. Mindannyian Budavárában úgy járunk, mint valami régiséggel telt régi városban, pedig a házak falába vakolt emléktáblák bizonyítják, hogy a Várban minden csak valamikor volt, s ma már minden régen volt-nak csak a helye maradt meg. Majd minden emléktábla úgy szól, hogy ezen a helyen valamikor valami volt, vagy ebben az utczában valamikor más volt. Mindent elpusztított az idő, a vele jött és benne érvényesülő sok körül-mény és a folytonos új maiság. A tegnapelőtti és a tegnapi Budavára egyre az élő város elevenségét élte, a kegyeletlen, a multtal nem törődő, csak a maga új szükségével jelentkező elevenséget, és mégis éppen ennek a városnak kelt az a hire, hogy végleg megállt, hogy már csak csupa régiség, hogy a multak megrögzött emléke.

Most megint beléje kapott a városelevenség. Azt a három-négy évtizedet, a melyben a

Várat Budapest láza elkerülte, legyűrte és rájaköszöntött az apokastazis is, a régi nagyságnak újból visszaérkezése. Az egyszer voltból megint van lett. A Vár a küszöbön föltápaszkodott s beljebb került a tudatosságba. Az új életről való tudásba.

Minden híressége csak minapi. Csak a mult század elejéről való a miniszterelnöki palotája, a valamikor híres Sándor-palota, csak a mult században, vagy a tizennyolcadik században építették a Szent György-tér házait, a gróf Teleki-palotát s a bécs barokkos hadiszertárát, a melyeket azóta lebontottak, hogy helyükbe új palotákat építsenek, s a tizennyolcadik századból valók azok a nagy hivatali házak is, a melyek valamikor klastromok voltak. A minapi s félig mai századokból, a tizennyolcadik és tizenkilencedik századból való a Várnak majd minden nagy és kis háza. Régi Budavarából alig maradt valami is, hiszen a régi Budavárában is egyre lebontották az akkor régi házakat, hogy újakat építsenek a helyükbe. A főurakét, zászlósokét, kanczellárokét, szerzetes rendekét, zsidóké, görögökét. Csak a helyőrségi templom és a pénzügyminisztérium régi házának, a volt királyi kamaraháznak régi kőtornya igazi régi emlék. Minden egyéb csak félmult, vagy féljelen. A szépséges Mátyás-templom is új építészeti remekelés. Elképzelése annak, hogy Boldogasszony temploma milyen volt, vagy milyen lehetett volna. A történelmi emlékek közül a városkapukat is szétbontották. A tizennyolcadik századból való királyi palotát is újjáformálták, megtoldották, ormótlanná növesztették. Azelőtt olyan volt, mintha a hegyből kinőtt volna, most olyan, mintha rája tehenkednék. Az utcák jórésze is új hasítás. Száz-százötven év nem régiség a nagy